

Vojna.

PRELOM MED NEMČIJO IN KITAJSKO.

Kitajska je prekinila diplomatske zveze z Nemčijo, ker so v kitajskih krogih smatrali za popolnoma nezadostno nemško izjavo, ki je sicer obljubila, da se bo po možnosti varovala kitajska last, vendar se pa podmorska vojna ne bo omilila. Nemškemu poslaniku so bili izročeni potni listi in »Times« prerokuje, da bo prekinjenju sledilo popolno pridruženje Kitajske ententi. Takoj po prelomu je kitajska vlada zaplenila v Šangaju 30 nemških ladij s skupno 35.000 tonami.

PRIPRAVE ZEDINJENIH DRŽAV ZA VOJNO.

Razmerje med Ameriko in Nemčijo se ni spremenilo. Wilson še ni prišel delj, nego da je prekinil diplomatske zveze z Nemčijo, pač pa se splošno poroča, da se pripravlja Amerika na vojno na vseh koncih in krajih. Tako poročajo listi, da je ameriški mornarski minister Daniel Skical komisijo strokovnjakov, da se posvetuje zaradi zgradbe močnega brodovja lovcev na podmorske čolne. Ladje naj bodo 25 do 30 m dolge in bodo vozile s hitrostjo 25 vozlov. Mnenja so, da je mogoče zgraditi 30 do 40 takih ladij na teden. V vojne namene se je zglasilo že 20.000 ameriških zdravnikov. Dalje se zastrjuje, da imajo Zedinjene države že 1000 ladij po 4000 ton za obrambo obali. Listi izjavljajo, da bo prišlo do spopada med Nemčijo in Ameriko na morju brez vojne napovedi.

WILSON OBOROŽUJE TRGOVSKE LADJE.

Ameriški listi poročajo, da je predsednik Wilson izročil poslanikom tujih držav posebno noto, v kateri sporoča, da so Zedinjene države sklenile, oborožiti trgovske ladje, ki vozijo v zaprtim okolišju, s stražami, da jih zavarujejo proti napadam. Listi pišejo, da bodo v kratkem zapustile prve oborožene trgovske ladje pod ameriško zastavo New York.

POOSTRENA PODMORSKA VOJNA.

Korespondenčni urad poroča, da je bilo meseca februarja izgubljenih skupaj 368 trgovskih ladij s 781.500 tonami vsled vojnih odredb centralnih držav. Od teh je 292 sovražnih ladij s 644.000 tonami. Od nevtralnih ladij so jih 61 potopili podmorski čolni, torej 16:5% vseh ladij meseca februarja nasproti 29% nevtralnih izgub povprek v zadnjih štirih mesecih.

PROTI PODMORSKIM ČOLNOM.

Kakor poročajo francoski listi, zahteva francoska vlada kredit 2.000.000 fr. za premije pri vjetju ali dognani potopitvi nemških podmorskih čolnov.

ANGLEŽI ZAVZELI BAGDAD.

Dne 11. marca je zasedla angleška azijska armada glavno mesto rodovitne Mezopotamije, Bagdad. — Bagdad je starodavno in jako znamenito azijsko mesto.

hiv in vojna kronika, drugi del pa tvorijo razni predmeti, ki bodo spominjali na vojno.

V arhiv spadajo zapiski od početka pa do konca vojne, ki je v zvezi s šolo. Tako se lahko popiše prve utise vojne napovedi pri ljudstvu. Pri županstvu se izve imena onih, ki so bili vpoklicani. Letaki, ki so jih dobivale šole, bodo zanimivi. večkrat lahko dostavimo letakom pripombe v pojasnilo. Teden »Rdečega križa« in razne druge zbirke pričajo o velikem delovanju šole v dobi vojne. Kranjska stoji ravno v Teden Rdečega križa na drugem mestu med vsemi avstrijskimi kronovinami.

Vojnopoštne dopisnice, ki jih pišejo učenci šole, bodo posebnost. Popisi posameznikov, ki so se udeležili bitk, bodo zelo zanimivi. Slik je zelo mnogo. Iz tujih držav pa zbiram le slike, ki so narodnostnega in zemljepisnega pomena. Opredeljene s kratkimi komentarji in potem imajo šole svojo pravo vrednost.

Slike v vojni se nahajajo pri učiteljev in bivših učencev naj se opremlijo s prostimi okviri in naj se razobesijo po šolskih hodnikih. Seveda je treba pod vsako sliko napisati, kdo je ta, ki ga predstavlja slika, kje je bil itd. Pri odlikovan-

Mohamedanci ga nazivljajo s častnim primkom »Dar as-Salâm«-mesto zveličanja. Bagdad je glavno mesto turško-azijskega vialeta istega imena in leži na obeh straneh reke Tigris. Oba dela vežejo dolgi mostovi. Prebivalci, nad 200.000 po številu, pripadajo najrazličnejšim azijskim narodom, so Kurdi, Arabci, Osmali, Izraeliti, Armenci, Sirci, Nestorijanci, mnogoštevilni Perzijanci itd. V mestu se steka jako razvita trgovina iz Avstralije in Perzije. Vso trgovino imajo v rokah Perzijanci, ki jih podpira v tem turška vlada. Ulice so ozke in slabo tlakovane. Izmed poslopij so najznamenitejša: napol že razrušena Citadella Karavanserai, palača generalnega guvernerja in angleški konzulat. Mnogo se je storilo za ohranitev in procvit mesta, ko je bil guverner Midhat paša 1868 do 1872. Za časa abasidskih kalifov je bil Bagdad sedež visoke kulture, izobrazbe in učenosti. Toda visoko šolo, ki jo je bil ustanovil Mostansir, je že zdavnaj podrt. V mesto prihaja vsako leto na tisoče in tisoče Mohamedancev iz Indije in iz drugih sosednih in daljnih krajev, da obiščejo in počaste grobove in svetinje svojih svetnikov, ki so pokopani v mestu in v okolici. Bagdad je tudi zgodovinsko imenitno mesto. Sezidal ga je kalif Almanzov 763, v 9. stoletju ga je povzdignil do velikega blišča in slave kalif Harun al-Rašid, ki ga slave pravljice iz tisoč in ene noči. 1258 se je polastil mesta Džingis-Chanov vnuk, Hulagu, ki je ukazal vladajočega kalifa usmrtiti in uničil kalifat. Hulagulove naslednike je pregnal Timur in se 1393 polastil mesta. V začetku 16. stoletja se je polastil Bagdada perzijski šah Ismael iz rodu Sofi in odlej so se vršili neprestani boji med Perziji in Turki za posest tega znamenitega mesta. Po dolgotrajnem obleganju je osvojil mesto 1638 sultan Murad IV. Perzijski šah Nadir se je zaman trudil v 18. stoletju, da bi iztrgal mesto iz turške oblasti. Angležem se je posrečilo sedaj, da so po dolgotrajnih in hudih bojih in občutnih porazih osvojili mesto, upajmo, samo začasno.

Z RAZNIH BOJIŠČ.

Na evropskih bojiščih je položaj v obče nespremenjen. Vrše se zadnje priprave za napovedano pomladansko ofenzivo. Kje in kdo jo začne, kdo ve? Z azijskih bojišč se poroča, da so zavzeli angleži mesto Bakuba, ki leži 50 km severno od Bagdada in da zasledujejo turško armado v smeri proti Mosulu.

NOV VOJAŠKI URAD.

Na Dunaju je bil ustanovljen nov vojaški urad, katerega naloga bo primerna organizacija in izraba človeškega rezervarja, ki je državi na razpolago. Za načelnika tega urada je imenoval cesar bivšega ogrskega domobranskega ministra generalobersta Hazaia. Delokrog novega urada obsega vse agende, ki se tičejo dopolnjevanja moštva in pa nabave konjev za armado.

V. VOJNO POSOJILLO NA KRANJSKEM.

Podpisovanje V. vojnega posojila je imelo na Kranjskem izreden lep uspeh. Podpisala se je vsota 49.655.094 K. Nasproti uspehu pri IV. vojnem posojilu v vsoti 39.874.480 K je bilo 9.780.524 K več podpisanih.

kih je treba kratko opisati tudi dogodek, ki je v zvezi z odlikovanjem. Na ta način odlikujemo svoje sorojake in mladina vidi v njih lepe zglede hrabrosti in požrtvovalnosti.

Zbirki vojnopoštne dopisnice in pisem pa pridenemo tudi lahko znamke raznih držav.

Drugi del zbirke pa tvori razna zanimiva šara. V Srbiji sem se slučajno sešel z bavarskim tovarišem, ki mi je pravil, da je daroval svoji šoli precejšnjo poleno, ki mu je po čudnem naključju rešilo življenje. Naj vidijo otroci ta »čudoviti« les, ki mu je rešil življenje! Imam v svoji posesti neznatni drobec bombe, ki je padla pri Zalogu. Komentar da temu drobcu zgodovinsko vrednost. Nekega turškega vojaka sem prosil, da mi je napisal par stavkov z arabskimi črkami na vojnopoštno dopisnico. Razni novci zavezniških in sovražnih držav so tudi del vojne zbirke. Prvi rumunski ujetnik, ki sem ga videl, mi je ponudil cigareto. Sicer slab fabrikat, a lep vojni spomin.

Vojni ujetniki izdelujejo razne predmete. Takemu predmetu naj napiše izdelovatelj še svoj domovinski naslov in hajdi v zbirko z njim! Kot dragocen spomin hranim hilzo ital. šrapnela, v katerem je par vejic goriške oljke.

SNUJMO VOJAŠKE DOMOVE!

Naši vrli vojaki so zapustili domači krov in se na cesarjev klic podali na bojno polje. Kakor vojak v tujini vedno z ljubeznijo misli na svoj dom, tako smo tudi mi v mislih združeni z njimi, in jim želimo svojo ljubezen tudi z dejanji izkazati. Saj stoje v boju naši bratje in sinovi, naši rojaki.

Na vseh frontah se snujejo vojaški domovi, prijazni prostori, v katerih naj vojaki v prostih urah najdejo počitek, udobnosti, prijateljske družbe in zabave. Tak vojaški dom ima svojo knjižnico, slike, postreže vojakom z igrami, godbo, s pisalnimi potrebščinami in, če le mogoče tudi s kantino. Seveda tak vojaški dom ne more vojaku, ki pride iz streškega jarka, nadomestiti domovine, očetovske hiše, domače vasi in ljubljene družine, pa vendar bo vesel in srečen, če stopi v vojaški dom, v katerem vidi na stenah slike svojih domačih krajev, najde knjige in časnike v materinem jeziku, čuje prepevati domače narodne pesmi in se more prijateljsko razgovarjati s svojimi rojaki. Saj je za marsikaterega vojaka, ki že leta stoji v vojni črti, redka sreča, da more bivati nekaj ur med suhimi in toplimi stenami, da se more vvesti mirno k mizi, se razgovarjati v materinem jeziku, vzeti iz omaro lično knjižico, ali se vvesti k pisalni mizici in s pravim peresom napisati na lepem belem papirju pismo svoji ženi, svojim otrokom ali staršem. Take majhne udobnosti, ki si jih mi doma vsak trenutek lahko privoščimo, so za marsikaterega vojaka nekaj tako redkega, da mu naredimo največje veselje, ako mu jih preskrbimo. Taki vojaški domovi se snujejo na važnih krajih in etapnem prostoru in tudi neposredno za vojno črto.

Snovati so se začeli vojaški domovi po želji in naročilu Njegovega Veličanstva. Na Dunaju se je vršilo dne 26. februarja t. l. sijajno zborovanje v navzočnosti članov Najvišje cesarske hiše, ki je izdalo oklic na prebivalstvo, naj za telesno in duševno okrepljeno našim vojakom ustanavlja vojaške domove.

Temu plemenitemu namenu se je prebivalstvo naše države z veseljem odzvalo. V Ljubljani se je dne 6. marca 1917 sestal podpisani Slovenski odbor za vojaške domove, ki se obrača do vsega našega prebivalstva, da prispeva k ustanovitvi vojaških domov. Vsakdo, ki ustanovi vojaški dom, bodisi občina, župnija, zasebnik ali šola, ima pravico, da tudi določi vojaški oddelek in dá vojaškemu domu ime. Stroški takega doma so 700 do 1000 K, ker velik del oprave oskrbi vojnopoštni urad na Dunaju. Kranjska dežela se je že izjavila, da ustanovi štiri vojaške domove — naj temu zgledu slede javne korporacije in zasebniki, da dobe naši vrli vojaki čim več dobro urejenih, prijaznih domov. Naj daruje vsak, kolikor more. Namen našega Slovenskega odbora je, da skrbimo za stik naših rojakov z domovino in da povsod, koder se nahajajo slovenski oddelki, preskrbimo, da naši rojaki tudi v tujini dobe kos domovine.

Darovi naj se pošiljajo na kranjsko deželno blagajno z označbo »Za vojaške domove«.

Slovenski odbor na Kranjskem za vojaške domove:

Dr. Anton Bonaventura Jeglič, knez in škof.

Dr. Šusteršič, deželni glavar, predsednik.

V zasedenih sovražnih deželah najdemo mnogo stvari, ki so tudi primerne za šolsko zbirko. To so predmeti narodopisnega značaja. Na Balkanu so to lepe vezanine in tkanine. Ni jih lahko dobiti, ker tamošnji prebivalci zelo visoko cenijo delo svojih žen. Kupil sem v nekem orientalskem bazaru tiskane vzorce znanih »pirotskih čilimov«. Krasni in interesantni so. Nič našim narodnim ornamentom podobnega ni v njih. Pri nas zavzema srce v ornamentih častno mesto in pri tamošnjih vzorcih manjka to.

Le razne bujnopisane arabeske, ki nas kvečjemu spominjajo na fantastično stilizirane oblike dreves, vidimo v teh delih. Šarenost pa poveča včasih skoraj ostentativna nesimetrija. Sicer pa bi ti vzorci zanimali koleginje, ki se pečajo z ročnimi deli.

Takim stvarjem priljepimo listek, na katerega napišemo, da je to stvar daroval J. J., ki se je udeležil svetovne vojne. Taki predmeti so zelo primerni za šolske zbirke, ker jih ne spremlja grozota vojne, a so le v neposredni zvezi z njo. O bitkah in drugem vojnem življenju pa izve mladina tako vse podrobnosti iz ust svojih očetov in bratov, ki so bili kot živa priča raznih vojnih dogodkov.

Božo Račič.

Dr. Ivan Tavčar, župan stolnega mesta Ljubljane, podpredsednik.

Dr. Vladislav Pegan, deželni odbornik tajnik in blagajnik.

Odborniki:

Anton Belec, načelnik Kmečke županske zveze. — Anton Cadež, mestni katehet. — Karel Dermastia, vodja Slov. trgovske šole. — Andrej Kalan, prelat in stolni kanonik. — Ivan Knez, predsednik trgovske in obrtne zbornice. — Ivan Kregar, predsednik Obrtno-pospeševalnega zavoda. — Dr. Evgen Lampe, deželni odbornik. — Ces. svetnik Gustav Pirc, ravnatelj c. kr. kmetijske družbe. — Karel Pollak, predsednik Kranjske deželne banke. — Ivan Samec, predsednik trgovske gremija. — Josip Šiška, stolni kanonik. — Ivan Stefe, urednik. — Dr. Karel Triller, deželni odbornik in podžupan ljubljanski. — Matija Zamida, ravnatelj dež. uradov.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA »RDEČI KRIŽ« IN DRUGE VOJNO-POMOŽNE SVRHE.

Roza Jandova, c. kr. učiteljica v poklju v Ljubljani, 20 K; prireditelj šolske mladine na ljudski šoli v Sv. Križu pr. Trstu poleg v zadnji štev. izkazanih 400 K še 247 K 80 vin., torej skupaj 647 K 80 v.; Marija Maroutova, šolska ravnateljica v Ljubljani, 3 K; Fran Klinar, nadučitelj v p. v Ljubljani, 1 K; skupaj 271 K 80 vin. V zadnji štev. izkazanih 238.031 K 70 v. Danes izkazanih 271 » 80 »

Doslej nabranih 238.303 K 50 v.

SREDNJE ŠOLE.

L. Lederhas, c. kr. profesor v p. v Ljubljani, 6 K; Anton Kržič, c. kr. profesor v p. v Ljubljani, 100 K; Fran Suher, c. kr. profesor v Ljubljani, 5 K; Alojzij Tavčar, c. kr. profesor v Ljubljani, 10 K; Franc Matejčič, c. kr. deželni šolski nadzornik v Trstu, 20 K; dr. Franc Perne, c. kr. profesor v Ljubljani, 10 K; Fran Jeraj, c. kr. profesor v Ljubljani, 5 K; Jakob Zupančič, c. kr. profesor v Ljubljani, 10 K; Janko Mlakar, profesor v Ljubljani, 3 K; dr. Ivan Svetina, c. kr. profesor v Ljubljani, 20 K; Anton Stritof, c. kr. gimnazijski ravnatelj v Ljubljani, 5 K; Marija Stupičeva, c. kr. vadniška učiteljica v Ljubljani, 5 K; dr. Anton Medved, c. kr. gimnazijski profesor v Mariboru, 10 K; skupaj 223 K.

Doslej izkazanih 46.349 K 96 v.

Danes izkazanih 223 » — »

Skupaj 46.572 K 96 v.

DENARNI USPEH DELA SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Glasom izkazov v »Učit. Tovarišu«:

Za »Rdeči križ« itd. 238.303 K 50 v.
III. vojno posojilo 278.848 » 69 »
IV. vojno posojilo 2.759.338 » —
V. vojno posojilo 5.532.257 » —
Srednje šole 46.572 » 96 »

Končna vsota 8.855.320 K 15 v.

REVOLUCIJA NA RUSKEM.

V Petrogradu je izbruhnila revolucija — Povod revoluciji. Dne 27. februarja t. l. se je sestala ruska дума. Večina dume pod vodstvom poslanca Miljukova je z brezobzirno ostrostjo napadala vlado ter ji predbacivala, da je nezmožna, da tira državo v pogubo, da ogroža usodo Rusije v vojni. Dežela stremi po notranji organizaciji, a vlada, ki se boji za svojo eksistenco, vidi v tej organizaciji nevarnost, da bi vladna nezmožnost uničila sadove strašnih žrtev naroda, da bi ljudstvo vzelo svojo usodo samo v roke. Ako spozna dežela, da je s to vlado nemogoča zmaga, bo zmagala дума brez nje. Preskrba živil je v primeri z lanskim letom velik neuspeh. Oglašal se je poslanec za poslanec in v tem todu šibal vladno nezmožnost in zanikrnost. Neznosne aprovizacijske razmere v velikih mestih so provzročile že hude nemire in resne upore ljudstva. Дума je bila odločena izravnati dosedanji režim in vedno huje reakcionarno stremenje visokih in najvišjih krogov z njega korenino. Nastopilo je pa tudi ogroženo ministrstvo z vso ostrostjo proti dumi. Ko je ta izvedela, da je ministrski svet sklenil z vso ostrostjo nastopiti proti dumi ter se zopet vdati stremu, okamenelemu reakcionarnemu skruzu, je prikipele ogorčenje do vrhunca. V dumi je bila sprejeta resolucija, ki je zahtevala odstop vlade in je bil storjen sklep, da naj se izvoli poseben parlamentaren kontrolen odbor. Nato je odgovorila vlada s sklepom,

da pošlje durno domov in jo razpusti. Temu so se uprli poslanci. Izjavili so, da se ne pokore carjevemu ukazu in da hočejo zborovati dalje in skrbeti za ogroženo državo. To so storili tem lažje, ker so vedeli, da je na njihovi strani prebivalstvo in da simpatizira z njimi tudi vojaštvo, posebno petrograjska posadka. V tistem trenutku, ko je izjavila дума, da se očitno in javno upre, je izbruhnila v Petrogradu splošna ustaja. V istem času so izbruhnile demonstracije in revolte po drugih večjih mestih. Kakor vsaka revolucija ni potekla tudi ta brez grozot. — **Potek revolucije.** Ko je дума sklenila da se ne pokori carjevemu ukazu in da hoče še nadalje zborovati, je ukazala vreči v ječo vse dosedanje ministre, izmed sebe pa je izvolila 12 članov — izvršilni odbor pod predsedstvom predsednika думе Rodzjanka. Ta odsek se je proglasil za provizorno vlado ter izdal oklic v katerem izjavlja, da je z ozirom na težavni položaj in notranji nered, ki ga je zakrivila politična vlada, prisiljen vzeti v roke javni red in vso državno oblast ter izraža upanje, da mu bo prebivalstvo in vojska stala ob strani pri izvrševanju težavne a važne naloge. Izvršilni odbor državne думе je sestavil kabinet, ki se imenuje nacionalno ministrstvo. Ministrski predsednik je knez Lvov, in Miljukov minister za zunanje zadeve. Vsa državna oblast je sedaj v rokah izvršilnega odbora ruske думе, ki reprezentira suvereniteto naroda. Nova vlada, ki jo je imenoval izvršilni odbor, je izdelala svoj program, ki je skrajno radikalno demokratičen. Vladati hoče po teh-le principih: Splošna neposrednja amnestija za vse osebe, tudi za zločine, izvršene na političnem ali verskem polju, med njimi tudi za zločine terorističnega značaja, vojaške revolucije in zločine proti poljedelskim zakonom, nadalje svoboda mnenja, časopisja, društvena in zborovalna svoboda, pravica do stavke z razširjanjem teh pravic na vojaške osebe vmejah, ki jih dovoljujejo vojaške in tehnične razmere, odstavljenje vseh utesnitev provzročitelih od socialnih, verskih ali narodnih vzrokov neposrednje pričetje priprav za sklicanje konstituantne, ki naj sloneča na splošnem poštenem pravu, vpelje vlado in sprejme ustavo. Institucija policije se nadomesti z narodno milico z voljenim poveljnikom, ki bo podrejena vodstvu samouprave. Komunalne volitve se vrše na podlagi splošne volilne pravice. Čete, ki so udeležene pri revolucionarnem gibanju, se ne bodo razorožile, marveč se bodo konsignirale v Petrogradu. Odpravijo se vse utesnitve za vojake glede socialnih pravic. Provizorična vlada polaga važnost na to, da dostavi, da ne namerava porabiti vojnega stanja za to, da zavleče izvedbo zgoraj imenovanih reform. **Kaj pa krona?** Položaj se je razjasnil tudi v tem pogledu. Izvršilni odbor je prisilil carja, da je odstopil in izdal manifest, v katerem izjavlja, da se odpoveduje prestolu za se in za svojega sina ter izroča dedne pravice svoje dinastije edinemu bratu Mihajlu Aleksandroviču. — Carski manifest se glasi: Mi po božji milosti Nikolaj II., cesar vseh Rusov, car poljski, knez finski itd., dajemo svojim zvestim podanikom sledeče na znanje: V dneh velikega boja proti zunanemu sovražniku, ki se že tri leta trudi, da bi podjarmil našo domovino, se je Bogu hotelo, poslati Rusiji novo preizkušnjo. Notranje težkote groze usodepolno vplivati na definitivni izid hude vojne. Bodočnost Rusije, čast naše armade, sreča naroda in vsa prihodnost naše drage domovine zahtevajo, da za vsako ceno privedemo vojno do zmagovitega konca. Kruti sovražnik dela zadnje napore in bliža se trenotek, ko bo naša hrabra armada v soglasju z našimi slavniimi zavezniki končno veljavno podrla sovražnika na tla. V teh, za življenje Rusije odločilnih dneh, smo se smatrali v svoji vesti dolžne, da moramo svojemu narodu olajšati ozko združenje in organizacijo vseh njegovih sil v uresničenje nagle zmage. Zato smo v soglasju z državno думo spoznali za pravo, da se odpovemo prestolu ruske države in odložimo najvišjo oblast. Ker se nečemo ločiti od svojega ljubljenega sina, izročamo nasledstvo svojemu bratu, Velikemu knezu Mihajlu Aleksandroviču, ki ga blagoslovljamo, ko zavzema prestol ruske države. Svojemu bratu naročamo, da naj vlada v popolnem sporazumu z narodnimi zastopniki, da varuje zakonite uredbe in nanje v imenu preljubljene domovine neprelomno prišeže. Vse verne sinove domovine pozivljamo, naj izvršijo svojo sveto domovinsko dolžnost, naj poslušajo carja v težavnih trenutkih narodnih preizkušenj in naj mu z zastopniki ljudstva pomagajo voditi rusko državo na potu sreče in slave. Bog ščiti Rusijo! — Designirani car Mihajl Aleksandrovič sprejme krono, toda samo pod po-

gojem, da jo mu izroči narod sam po svojem postavnem zastopstvu, on neče biti car po volji božji, temveč po volji naroda. V dogovoru z izvršilnim odborom je izdal Mihajl Aleksandrovič v tem smislu proklamacijo na narod: Proseč Najvišjega blagoslova, prepustim vsem ruskim državljanom, da se podredijo vladi, ki jo je organizirala дума z vso močjo in avtoriteto, dokler s splošnim direktivnim in tajnim glasovanjem izvoljena konstituenta s svojim sklepom ne izrazi volje naroda glede oblike vladanja. — V Rusiji imajo medvladje, ki naj preneha šele, ko bo novi ustavodajni zbor proklamiral novega carja in dal državi novo ustavo. Do tega časa bo vladal eksekutivni odbor. Ali bo kos svoji ogromni skoraj nadčloveški nalogi? Ako obvlada položaj, gre Rusija nasproti svobodnejšim dnevem. Katastrofa za njo pa nastane, če vzplamti protirevolucija in se vname meščanska vojna.

Ob vratih bodočnosti.

Spisal Ferdo p. Kleinmayr.

I.

V srcu dobrih in močnih vlada splošna slutnja, da prične po vojni drugo, novo življenje — bolj smotreno, resnejše, trenejše, a po vsebini srečnejše. Veliki dogodki bodo pustili velike, globoke sledi za seboj, in da bodo te sledi obrnjene k dobremu in boljšemu, je težnja, in zato tudi nada vseh močnih in dobrih. Trpljenje je visoka šola, in dolgotrajno, veliko trpljenje bi moralo biti dobra šola. V tem trpljenju bi se moralo preroditi človeštvo, in njegova psiha bi morala instinktivno iskati in najti ono, česar mu treba k resnični sreči. Bi...! Bo pa tudi v resnici?

Bo li človeštvo, bo li osebno naš narod brez vsake škode preстал to trpljenje? Bodo li telesne in moralne sile našega sicer malega, a dosedaj zdravega naroda, prestale veliko preizkušnjo, ki mu jo nalaga vojna?

Dnevno časopisje se je že tuintam oglašalo ter večalimanj pogumno pokazalo na rane in škode, ki jih seka vojna tudi v telo slovenskega naroda. In človek, ki je z odprtimi očmi in odprto dušo zrl, ter še zre vse gorje, vidi, kako se gorje širi in širi. Da je »vojna oče napredka«, o varljivosti tega stavka se je nepristranski opazovalec menda že prepričal. In iz tega prepričanja izhaja vseobčna težnja po miru, ki se širi v vseh vojujočih se državah, posebno med onimi sloji, ki jim je bilo trpljenje že od rojstva dota.

Stojimo ob vratih bodočnosti, in skušamo prodreti z duševnimi očmi preko njih. In glej, malodušnost se nam skoro vsiljuje. Res, veliko mora biti zaupanje v življenje, da nas ne nadvlada grenka resignacija. A čemu! Tu so otroci, ki imajo pravico do boljšega življenja, in ob njih mora sedanja generacija popraviti, kar je nad njimi zagrešila. Njim imamo pokazati novo pot v novo življenje. **Moremo pa ni pokazati drugačno, boljšo pot naši bodočnosti negoli ono, ki smo jo sami hodili?** Moremo jim pokazati ideal novega, boljšega in drugačnega življenja, nego smo ga mi sami živeli? Zdi se to najtežja naloga, naloga podobni oni, ki bi jo zastavili slepcu, češ, naj vodi videčega. In vendar se vsepovsod, po časopisju in kongresih govori o naši deci, ko hitro govorimo o boljši bodočnosti. Zdi se, da smo nad seboj že obupali, a da smo vso trdno vero v srečnejše čase prenesli na našo mladino. To je naravna posledica dogodkov, a služi le v čast sedanji generaciji, ki skuša že sedaj z različnimi ustanovami odvrčati najhujše trpljenje od naših malih. Te ustanove — dasi vse hvale vredne kakor človekoljubni poskusi — pa v svoji praksi ne izpolnjujejo onega, kar so si stavile za cilj. Često so prenačljene, premalo premišljene, prešibko denarno podprte itd., kar sila dogodkov seveda opravičuje. V glavnem pa zlo le skušajo blažiti, a zla ne odpravljajo, niti ga ne morejo, niti jim ni naloga.

Predna govorimo o bodočnosti naše mladine, moramo si biti torej na čistem o tem, kakšni so oni, ki jim je izročena priprava mladine za bodočnost, t. j. kakšna je sedanja človeška družba, starši, učitelji itd., in kakšna je mladina.

Mladina bo po visokem odstotku osiročela stopila na pot v novo življenje. Kolikor svetelja je dolžnost človeške družbe, naroda, da nadomesti tej siroti junaške očete! Mladina bo po pretežni večini slabo prehranjena stopila na to usodepolno pot. Fizična podprehranba bo vplivala še dolgo na telesno in duševno zmoglost mladine. Mladina bo, sicer v malem delu, a tudi v tem odstotku dovolj skrbni budočem, stopila moralno pokvarjena na pot v

življenje. Evo taka bo, oziroma je že mladina danes. A kdo bo to mladino vodil?

Marsikateri dom je opustošen. Očeta je vzela sovražna kroglija, mater često žalost in beda. Velika teža vzgoje bo — zdaj še bolj nego pred vojno — slonela na ramah naših mater. Jeli pa bodo res vse matere v svesti si te velike odgovornosti napram mladini, narodu, državi? Ne govorim v splošnosti, ali tudi sicer je moralni nivo vsled vojne padel pri precejšnjem odstotku ženstva, osobito mestnega. In tudi ta odstotek je vpoštevati kakor sedanje ali prihodnje matere, ker tudi njim bo »poverjena« vzgoja otrok. Tožbe po časopisju se ponavljajo v tem pogledu vedno česteje. Navajam iz obilice »Edinost« z dne 22. januarja, ki pravi: »... škoda, ki je morda — najhujša za bodoče fizično in moralno zdravje našega naroda — nočemo konkretizirati in tu polagati prsta na rano. Pravimo samo, da bo trebalo tudi pri našem ženstvu ponekod sanirati mnogo! Menda se razumemo.« — Bolje je zreti resnici v obličje, negoli tajiti dejstva. Če je naše stremljenje resno, potem je molk najhujše zlo v tem pogledu. Če hočemo naši mladini dobro, moramo računati tudi z onim, žal previsokim odstotkom vsled vojne moralno in često tudi fizično pokvarjenih sedanjih in bodočih mater. Bedasto je govoriti o vzgoji mladine, o naši boljši bodočnosti, ako glavnega faktorja te vzgoje ne vpoštevamo v vsaki smeri in obliki, kakor se nam kaže. In slednjič bomo primorani tudi konkretizirati, t. j. dejstva priznati in preudariti, kako priti do živega temu najhujšemu zlu, oziroma kako ga izločiti pri tesanju naše bodoče hiše, ki bo diha sreče, one sreče, ki nam ni bila dana, a si jo želimo sebi, narodu in državi v prid. Mi moramo točno vedeti, v kakšnih rokah bo vzgoja našega naraščaja. Ker za vzgojo značajev gre v prvi vrsti, in ne za šolsko izobrazbo; to že sedaj povdarjam. Tako zelotsko kratkovidni seveda tudi ne bomo, da bi kar brez drugega zvrčali edino odgovornost za ta žalostni pojav na oni del ženstva. Sodili bomo, obsojali ne, ali zavarovali bomo sebe in mladino pred očitno škodo, ker to smo mladini in narodu dolžni. Zavarujem se takoj, da na »nezakonske« matere tu v obče ne mislim. Ali v drugih specifičnih pojavih, ki jih sedaj doživljamo in večinoma, ne vem čemu, zamolčujemo, bomo morali glasno govoriti, in to kmalu, če ne že sedaj.

V drugi vrsti prihajajo sedanji in bodoči očetje. Pretežna večina stoji v vojni. Izpostavljeni so vsem njenim, fizičnim, moralnim in materijalnim vplivom. In s tem je menda vse rečeno. A med moškimi, ki so ostali v zaledju, se je pojavila tudi nova moralna bolezen, ne splošna, ali tudi tu imamo računati s precejšnjim odstotkom, ki stremi le za tem, kako bi na lahek in malo pošten način obogatel čim prej. Vsaka vest je v njih prenehala, v svoji dobičkazelnosti se ne spomnijo niti za lip trpeče množice. Vse se jim dozdeva že kupljivo. To je prava šiba božja. Brez srea, brez sramu, brez strahu, brez vsake moralne opore se odira in nagromadeni denar večidel na lahkoživ način zapravlja. Tako da eno zlo rodi drugo. »Verižno trgovanje cvete in ubija moštvo, rodi bedo, povzroča kupljivost ženske. In to si in bodo tudi prihodnji očetje. Tudi s tem žalostnim dejstvom je računati.

Susaške »Primorske Novine« so pisale o tej priliki: »Prenehala sta skoro vsako čuvstvovanje in plemenitost. Živi se, kakor kdo hoče in kakor se mu zublja. Ne gleda se na nič več. In potem naj nam bo po vojni — bolje! Ne — pridejo nam težki časi. Kako naj bodo potem narodu v pomoč ljudje, ki imajo v sedanjem času prilike, da bi se utrdili, in ki naj bi mislili na prihodnje težke čase, ko bi mogli koristiti sebi in narodni stvari, če so pa živeli in delali tako, da bodo v tistem usodepolnem času za narod in poedinca — izgubljeni, zlomljeni. In tako nam hkratu, ko na frontah poginja en del naroda, propada drugi del doma.«

Vidimo tedaj, kako vstaja pred nami vse polno socialnih nalog, kako bo treba na vseh koncilih in krajih sanirati, oziroma zastaviti sekcijski nož, preden se nam je lotiti vprašanja vzgoje naše mladine k resnejši in srečnejši bodočnosti. So gotova dejstva, preko katerih ne moremo pri najboljši volji, in če bi hoteli preko njih z zavezanimi očmi, potem je naša beseda o boljši bodočnosti le samoslepilo, in naša zahteva po primerni vzgoji mladine le prazna fraza.

A da se vse to »sanira«, ne bo treba samo dni in mesecev, ne samo ustanavljanja raznih človekoljubnih zavodov in društev, uradov, šolskih kuhinj, sirotišnic itd., ne samo načrtov »vodilnih faktorjev«, ne samo dela »narodnih voditeljev«, ne sa-

mo vzpodbudnih okrožnic, ne samo cerkvenih pridig, predavanj, govorov, shodov, brošuric, člankov itd. **Treba bo enega samega smotreno urejenega, celotnega dela,** za katero se zastavijo vse sile države po natančno premišljenem načrtu, za katero se zastavijo dan za dnevom vsi dobri in močni, to so oni, ki so res zmogni voditi mladino do praga bodočnosti. Velika naloga bo pripadla šoli, a ne šoli, kakor je še sedaj, temveč v duhu časa, reformirani ljudski, strokovni, srednji in visoki šoli. Šolsko vprašanje postaja na mah eno prvih izmed obilice socialnih vprašanj.

II.

Šolsko vprašanje je stopilo sedaj v tak stadij, da ne pomenja samo bistva bodoče umstvene kulture, temveč tudi bistvo bodočega življenja. **V šoli se bodo morale osredotočiti vse vzgojne sile; dom bo moral v sedanjih razmerah stopiti s privilegirane stališča,** ter postati za dobro dobo časa šoli podrejen faktor pri vzgoji mladine. Ker vzgajati mladino, za to gre sedaj. Ne, kakšnih jizikov naj se mladina uči, ne toli kakšne praktične predmete bi bilo vpeljati v šolo, ne komanda, po kateri naj deca telovadi v šoli itd., ne toli pouk tedaj, kolikor v prvi vrsti vzgoja krepkih značajev, bo morala biti naloga prihodnje šole. Ne samo izšolati, temveč vprvo vzgojiti bo treba mladino, ako hočemo, da se odpro vrata boljše bodočnosti narodu in državi. Tudi ne gre sedaj v prvi vrsti zato, jeli ljudsko šolstvo podzaviti ali ne. Saj to je vobče le oblika, le sredstvo, ki se ga bo sicer morala šola v svoj prid bržkone poslužiti. Napačno bi bilo torej to sredstvo stavljati kakor cilj posebnega gibanja med učiteljstvom. Sedaj gre najprej za vzgojno moč šole, ki naj se — če kedaj — sedaj izkaže v vsej svoji sili. Gre za vsebino tedaj. Šola bo morala nadomestiti dom, seveda šola, ki ji bo podan mnogo obširnejši delokrog, nego ga je imela dosedaj.

Podajati že sedaj točen, podroben načrt o smeri in delu prihodnje šole, menda ne kaže, in posamezna oseba tega tudi nikoli ne bo mogla. Dovolj je za sedaj, da imamo jasno zavest o važnosti prihodnje šole, in pojmv, v kakšnem krogu se bo nje delo sukalo. O vsem tem bodo morali razmišljati vprvo vsi poklicani faktorji svoječasno in pravočasno. In prvotni načrt se bo moral vsled izkušenj še nadalje izpreminjati, prilagojevati. Šoli bo treba korenite reforme v vseh njenih delih, a nobenega krpanja. Prezidati s tal torej, in ne dozidovati!

Nekaj splošnih načel se da seveda že danes formulirati. V prvo se ne bo smelo šolstvo več ozirati na želje posameznih političkih strank in strancič, posameznih kulturnih in verskih smeri. Postati bo morala šola v resnici to, kar je danes le po imenu — namreč občna, splošna. Soodločevati bodo morali pri nji vsi sloji, kar dosedaj ni bilo. Pritegniti bo treba k sodelovanju v šoli veliko maso brezpravnega kmečkega in tovarniškega proletariata, potom njenih zastopnikov ali potom splošnega glasovanja. Onim masam ljudstva, ki so največ trpele, bomo morali pustiti tehtno besedo o tem, kaj one želijo in pričakujejo od šole. Smeri nove šole ne bodo mogli diktirati samo »osiveli šolniki« in taki, ki hočejo šolniki biti, temveč v prvi vrsti ljudstvo samo. Iziti bo morala šola res iz naroda, iz življenja, ki ga privoščamo naši mladini, a ne iz onega, ki smo ga živeli, in ga živimo mi; iz njihovega, ne iz našega. Mladini sami, osobito visoko- in strokovnošolski bomo morali dati pri izbiri smeri prihodnje šole soodločujočo besedo. Izbirati bomo morali med učiteljstvom.

Tu smo zopet pri tehtni točki. Če bo namreč nujno potrebno izločiti deloma ali popolnoma vpliv gotovih »mater« in »očetov«, če je ta vpliv potom osirotenja dece že naravnim potom izločen, potem moramo vendar vedeti, kakšne so ali bodo osebe, ki jim bo dana naloga-voditi mladino do praga bodočnosti. Vplivi in posledice vojnih pojavov, kakor smo jih deloma omenili v prvem odstavku, so zadelo procentualno tudi sedanje učiteljstvo. Če ima šola vzgojiti vprvo značaj, mora biti značajno tudi učiteljstvo. Druga in neposredna zahteva pa je, da se učiteljstvu ne zavira, svoj značaj tudi moško pokazati v javnem življenju. Tega dose-daj ni bilo vedno in povsod. Odločne, odkrite besede se je »svet« često bal. Često ni odločalo neumorno delo, ne sposobnost, ne znanje, ni odločalo občno spoštovanje ljudstva, temveč je odločalo mišljenje, katera je učitelj bil. Bil si liberallec — križali so te klerikalci; bil si soc. demokrat — cepili so liberalci kolena nad tvojo ubogo glavo itd. V šoli si bil sicer edinole učitelj, ali po tem ni nihče vprašal. To bo moralo izginiti, hlapčevski znak bo mo-